

† GORAN FILIPI

ORNITONIMI U HABDELIĆEVU *DIKCIONARU*: DIVLJE (ŠUMSKE) PTICE

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.27.1.01](https://doi.org/10.3986/JZ.27.1.01)

Ornitonimi v Habelićevem Dikcionarju: divje ptice

V prispevku so obravnavani ornitonimi za divje ptice in nekateri izrazi, povezani z njimi, ki jih je avtor prispevka ekscerpil iz Habelićevega Dikcionarja (1670). Zbrano gradivo se najprej predstavlja ob ustreznem gradivu iz treh starejših hrvaških slovarjev, od katerih sta bila dva natisnjena pred Habelićevim, eden pa po njem in je dostopen na Portalu hrvaške jezikovne dediščine (cro.dip.ffzg.hr/default_hr.aspx). Gradivo se nato povezuje s sodobno ornitonimijo, in sicer z gradivom iz temeljnega Hirtzovega dela o zoonimih, z gradivom, ki ga je avtor v treh desetletjih zbral v Istri, in z gradivom iz drugih leksikalnih virov.

Ključne besede: Habelić, Dikcionar, ornitonimi, narečjeslovje, kajkavščina, čakavščina, štokavščina, etimologija

Ornithonyms in Habelić's Dictionary: Wild (Forest) Birds

This article examines the ornithonyms for wild birds and some related expressions excerpted from Habelić's *Dictionar* (Dictionary, 1670). The selected material is first presented alongside relevant material from three older Croatian dictionaries, of which two were printed before Habelić's dictionary and one was printed after it and is available on the Croatian Old Dictionary Portal (cro.dip.ffzg.hr/default_hr.aspx). The material is then linked to modern ornithonymy: material from Hirtz's seminal work on zoonyms, material that the author has collected in Istria over the past three decades, and material from other lexical sources.

Keywords: Habelić, *Dictionar*, ornithonyms, dialectology, Kajkavian, Čakavian, Štokavian, etymology

- 0 U radu se raspravlja o ornitonimima za divlje (šumske) ptice, uz nekoliko naziva koji su u svezi s njima, koje je autor pocrpao iz Habelićeva Dikcionara.¹ Habelićeva se građa najprije, ako ima odgovarajućih oblika naravno, uspoređuje s odgovarajućom građom iz triju starih hrvatskih rječnika, od kojih su dva tiskana prije Habelićeva, a jedan poslije, a koji se nalaze na Portalu hrvatske jezične baštine (cro.dip.ffzg.hr/default_hr.aspx) – glavni urednik prof. dr. Damir Boras, tehnički urednik Nikola Ljubešić: *Faust Vrančić, Dictionarum quinque nobilissimarum Europae linguarum* (1595.); Bartol Kašić, *Talijansko-hrvatski rječnik* (1599.); *Libellus alphabeticus* (1757.). Građa se uspoređuje i sa suvremen(ij)im ornitonimijama, prije svega s onima iz Hirtzove kapitalne knjige o zoonimima, te građom koju je avtor prikupio u Istri tijekom protekla tri desetljeća, a i nekih

Rad je napisan u okviru projekta „Lingvistička geografija Hrvatske u europskome okružju (LinGeH)” koji financira Hrvatska zaklada za znanost pod brojem HRZZ 3688.

1 Juraj Habelić, *Dictionar ili réchi szlovenszke*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1989 (pretisak izdanja iz 1670.).

drugih leksičkih repertoara.² Za svaki se pojedini ornitonim, kad god je to moguće, daje i etimološko rješenje. Glavni je cilj ovoga rada utvrditi je li Habelić ornitonime dobro atribuirao. Pocrpljene su natuknice pisane onako kako ih je zabilježio Habelić. Ornitonimi iz *Dikcionara* navode se redom koji je uobičajen u ornitološkim repertoarima i to podebljano, a njihovi latinski ekvivalenti iskošeno, jedno i drugo izvornom grafijom iza čega slijedi oznaka mjesta u knjizi i uglata zagrada sa suvremenom grafijom. Obrađenih je 30 ornitonima, uz 2 pridjeva (odnosno 7 ako brojimo i pridjeve koji su dio dvočlanih ornitonima) i 1 deminutiv od ornitonima te 15 riječi koje su s ptičjim svijetom povezane na bilo koji način.

U članku se koriste sljedeće kratice: čak. – čakavski; hrv. – hrvatski; im. – istromletački; (i)mlet. – (istro)mletački; jd. – jednina; kajk. – kajkavski; lat. – latinski; mlet. – mletački; mn. – množina; OA – osobne ankete; prslav. – praslavenški; s. v. – pod natuknicom; sln. – slovenski; štok. – štokavski; tal. – talijanski.

- 0.1 Iz eseja Josipa Bratulića na kraju pretiska Habelićeva Dikcionara³ kojim se služimo prenosimo da je Juraj Habelić rođen u zagorskom selu Staro Čiče 1609. godine, pripadnik isusovačkoga reda, plodan i poznat pisac hrvatske kajkavske književnosti 17. st., a njegova su se djela čitala i kasnije. U nekoliko je navrata djelovao kao profesor u riječkoj, varaždinskoj i zagrebačkoj gimnaziji, a predavao je i u Trnavi gdje je završio teologiju i, kasnije, doktorirao iz filozofije. Umro je u Zagrebu 1678. godine kao propovjednik u župi sv. Marka. *Dictionar ili Réchi Szlovenfzke zvevexa ukup zebrane, u red pozftaulyene, i Diachkemi zlahkotene Trudom JURJA HABDELICHA, Mafnika Tovarufstva Jefuſevoga, na pomoch napredka u Diachkom navuku Skolneh Mladenczeu Horvatfzkoga, i Szlovenfzkoga Naroda* donosi dakle *Réchi Szlovenfzke* (= kajkavske – slovenski je tada kranjski), a sam je rječnik zamišljen kao priručnik za đake isusovačkih škola *Horvatfzkoga, i Szlovenfzkoga Naroda* (dakle štokavcima i kajkavcima prema semantici u Habelićevo doba). Habelićev je rječnik kajkavsko-latinski i obasiže oko 13.000 natuknica, 460 stranica. Rječnik je džepnog formata i nema paginacije nego folijaciju, a na dnu svake strane nalazi se kustoda (prva riječ ili slog naredne stranice). Za hrvatsku je leksikografiju bitan i po tomu što će se njime kasnije poslužiti i leksikografi Belostenec i Jambrešić, kao uostalom i mnogi drugi jezikoslovci.

1 NAZIVI KOJI SE TIČU PTIČJEG SVIJETA

1.1 Gnyezdo. – *Nidus, di, m.* (D6→4) [gnjzdo]

Vrančić donosi *Gnyzdo*, Kašić *Ggnîzdò*, à. Domaća riječ: npr. čak. *gñîzdo* u Kućibregu, Materadi itd. itd. (LAIČaG 762), *gnjîzdo* u gradu Hvaru (RGGH 179);

2 Oblici iz RKKJ navode se ako nisu preuzeti (samo) iz Dikcionara.

3 Dodatak pretisku: Josip Bratulić, *Juraj Habelić: život i djelo*, 1–15.

4 Znak → znači da je riječ o sljedećoj stranici iza obilježene.

kajk. *gnīzdò* oko donjeg toka rijeke Sutle (RKDI 154); štok. *gnizdo/gnjizdo/gnezdo/gnjezdo* (RSBS 101). „Postalo od psl. *gnězdò.” (ERHJ 278).

1.1.1 **Gnyezdo napraulyam.** – *Nidifico, as* (D6→) [gnjezdo napravljam]

Sintagma *gnjezdo* (v. 1.1) *napravljati*⁵ [nesvrš. oblik od *nāpravitī* < prslav. *nāprāviti (ERHJ 670)] za lat. *nidificare* „savijati gnjezdo” (LLCE 2037).

1.2 **Pticza.** – *Volucris, is, f. Avis, is, f. Ales, tis, f.* (S8) [ptica]

Sva tri latinska oblika označuju pticu: *ales, ūtis* (LLCE 124), *avis, is* (LLCE 295), *volūcris, is* (LLCE 3522). Hrvatski nazivi tipa *ptica* i(li) *tica* i(li) *ptić* i(li) *tić* domaćeg su podrijetla i poznati su (s različitom čistoćom) u sva tri hrvatska narječja: npr. kajk. *pt'ica*⁶ i *tīć* u Varaždinu (RVKG 1511, 1990); čak. *tīć* u Mrkočima i Pazinu (RGZM 659, PaR 301); štok. *ptica* u Begtežu (RNZNpt 392), *tīca* u benkovačkom kraju (RIBK 514): „Pslovan. **pr'tīca*, **pr'tī't'b*, **pr'tak'ò* ipd. je izpeljano iz **pr'tā*” (SES2 591).

1.2.1 **Ptichica.** – *Avicula, ae, f.* (S8) [ptičica]

Lat. *avicūla, ae* „mala ptica, ptičica” (LLCE 294). Hrvatski je oblik umanjenica na *-ica* od *ptica* (v. 1.2).

1.2.2 **Lou ptichji.** – *Aucupium, ij, n.* (I1) [lov ptičji]

Lat. *aucupium, ii* „lov na ptice, lovljenje ptica” (LLCE 271). Hrvatski je ekvivalent sintagma imenica *lov* [prslav. *lòvь (ERHJ 565)⁷] + pridjev *ptičji*. Dalje v. 1.2.

1.2.2.1 **Ptichi lou.** – *Aucupium, ij, f.* (S8) [ptiči lov]

V. 1.2.2.

1.2.3 **Lovecz ptichji.** – *Auceps, cupis, m.* (I1) [lovec ptičji]

Sintagma imenica *lovec* [prslav. *lovьcь (ERHJ 565)⁸] + pridjev *ptičji*. Dalje v. 1.2.

1.2.3.1 **Ptichar.** – *Auceps, cupis.* (S8) [ptičar]

Hrvatski oblik po sadržaju u potpunosti odgovara latinskom: lat. *auceps, cūpis* „lovac na ptice, ptičar” (LLCE 267). Izvedenica na *-ar* od *ptica, ptić* (v. 1.2).

5 Habdelić navodi glagole u 1. l. jd. prezenta kako je to uobičajeno u tradicionalnoj latinskoj leksikografiji.

6 Uz napomenu „novije za ftīć”.

7 Npr. kajk. *lòv* u Đurđevcu (RĐG 318); čak. *lòf* u Mrkočima (RGZM 228); štok. *lòv* u benkovačkom kraju (RIBK 222).

8 Npr. kajk. *lòvəc* u Đurđevcu (RĐG 318), *l'ovac* u Varaždinu (RVKG 667); čak. *lovàc* u Pazinu (PaR 140); štok. *lovac* među bačkim Hrvatima (RGBH 244).

1.3 Somborenye pticje. – *Garritus avium*. (V8) [žomborenje ptičje]

Lat. *garritus, us* „cvrkut, cvrkutanje”. Glagolska imenica žu(m)borenje⁹ uz pridjev ptičje (= lat. *avium*). Dalje v. 1.2.

1.3.1 1.3.1. Krichanye pticz, fomboranye. – *Garritus avium*. (G8→) [kričanje ptic, žomboranje]

Oblik iza zareza odgovara prvom dijelu sintagme ad 1.3. a u ovoj natuknici Habdelić daje i sinonim kričanje¹⁰ *ptic* (= genitiv od mn. *ptice*). Dalje v. 1.3 i 1.2.

1.4 Krilo kreljut. – *Ala, ae, f.* (G8→) [krilo, kreljut]

Lat. *āla, ae* „krilo u ptice” (LHRj 24). Oba hrvatska sinonimna oblika potječu od istog etimona [< prslav. *kridlò (ERHJ 502)] i poznata su u sva tri hrvatska narječja: npr. kajk. *kr̂lut, kr'ilo* u Varaždinu (RVKG 592, 596); čak. *kr̂lò* u Senju (SR 60: „*Za kr̂lò su stāri Sēnjani govor̂li kr̂ljut.*”), *kr̂jūt, kr̂lò* na Grobinštini (GG 327, 328); štok. *krelut/kreljut* „ptičje krilo” (RSBS 303), *krilo* među bačkim Hrvatima (RGBH 218).

1.4.1 Kreljut. – *Ala, ae, f.* (G8) [kreljut]

V. 1.4.

1.4.2 Perut. – *Ala, ae, f.* (P1→) [perut]

Lat. *ala* „krilo” (LLCE 119). Kajk. *perut* (RKKJ 10/17), *p'erut* „perje s krila” u Varaždinu (RVKG 1164). U čak. i štok. nema. Izvedenica od *pero* – imenice koju rabe govornici svih triju hrvatskih narječja: npr. kajk. *p'ero* u Varaždinu (RVKG 1163); čak. *però* u Senju (SR 102); štok. *pèro* u benkovačkom kraju i među bačkim Bunjevcima (RIBK 330; RBaBu 238) < prslav. *però (SES2 507).

1.5 Klyun. – *Rofstrum, ri, n.* (G2) [kljun]

Od starijih rječnika s portala Vrančić ima *Klyuun*, Kašić *Kgliun, na, m.* Lat. *rōstrum, i* „kljun” (DIV 934). Domaća riječ poznata u svim hrvatskim dijalektima: npr. kajk. *klûn* (RVKG 545); čak. *kljûn* u Mrkočima (RGZM 189); štok. *kljûn* među bačkim Hrvatima (RGBH 126): „Enako je cslovan. *kljunъ*, hrv., srb. *kljûn*, nar. rus. *kljûn* (knjiž. *kljûv*). Pslovan. **kl'ûnъ* in **kl'ûnъ* je sorodno, verjetno izpeljano iz glagolov **kl'ûnъti* ‘kljuniti’, **kl'ъvâti*, sed. **kl'ûjъ* ‘kljuvati’ (Be II, 44)” (SES2 281).

9 Od glagola žuboriti slikopisna postanja [„Onomatopejska imenica »sussurus«” (SKOK III/686, s. v. **žüber**): npr. kajk. *žub'oręę/žub'oręti* u Varaždinu (RVKG 2384); čak. *žumberiti* u Vodica (ID 226); štok. *žumberiti* među bačkim Hrvatima (RGBH 695).

10 Od *kričati* (*kričati*) < prslav. *kričati (ERHJ 501) > npr. kajk. *kričati* u Varaždinu (RVKG 595); čak. *kričati* na Braču (RBČG 409); štok. *kričat* među bačkim Hrvatima (RGBH 218).

1.6 Lafra. – *Avis alleatrix*. (H4→) [lafra]

Lat. *avis, is* „ptica” (LLCE 295), *alleatrix*, pridjev od *allector, oris* „koji privlači, mamac, primamljivač” (LLCE 130). Skok prema Belostencu navodi „*Jafar*, gen. *-fra* m pored *lafra* f (Belostenec) »avis alleatrix«” (SKOK II/259). U Akademijinju rječniku navode se istoznačnice *lafra* i *lafar* prema Belostencu bez ikakvih tumačenja, osim preuzeta značenja koje se navodi uz *lafra*: „(va)la da je ptica koja druge vabi ili mami (kad se love ptice).” (ARJ V/868). Kajkavski repertori, osim RKKJ dakako, kojima se služimo nemaju odgovarajućih oblika, jedino je termin *lâfra* zabilježen u Đurđevcu, ali u značenju „maska; napadno odjevena osoba” (RKDI 226). Vjerojatno je riječ o germanizmu, možda prema njem. *Läufer* „lovac” ili *Lauer* „lovačka čeka” (VNSS-cd). Preostala dva hrvatska narječja ne poznaju ovaj oblik.

1.7 Kerletka. – *Cavea, ae, f.* (F8) [krletka]

Autori starih rječnika nemaju *cavea*. Lat. *cavea, ae* „krletka, kavez” (LLCE 425). Hrvatski je oblik domaćeg podrijetla: „Izvorno kajkavska riječ.¹¹ Najvjerojatnije postalo od psl. *klěťka [...] s neobjašnjenim *-r-*. Nije vjerojatno da je posuđeno preko mađ. *kalitka* ‘kavez, ćelija.’” (ERHJ 506). U štokavskim je govorima riječ dobro potvrđena (npr. *krletka* među bačkim Hrvatima (RGBH220)), dok na odgovarajuće oblike u čakavskom (ako ih negdje uopće i rabe) svakako valja gledati kao na učene riječi.¹²

1.7.1 Pticharnicza. – *Aviarium, ij, n.* (S8) [ptičarnica]

Lat. *aviarium, ii* „ptičji kavez, krletka za manje ptice” (LLCE 294). Izvedenica na *-arnica*. Dalje v. 1.2.

2 PELECANIFORMES (VESLONOŠKE)

2.1 Pelecanidae (nesiti)

2.1.1 Pelikan pticza. – *Pelicanus, ni* (O8→) [pelikan ptica]

Lat. *pelicānus, -ī* (ANDR 122); *pelicanus, i* (LLCE 2252) „pelikan”. Hrvatski oblik bilježe leksikografi svih triju hrvatskih narječja: npr. kajk. *peļikān* u Varaždinu (RVKG 1159); čak. *pelikān* u Mrkočima; štok. *pelikān* (RHrJ 23), *pelikān* (SKOK II/633: dubrovački pisci).¹³ Kao i sln. *pēlikan* „prevzeto prek nem. *Pelikan* in srlat. *pelicanus* iz gr. *pelekān* ‘pelikan’ [...], kar je izpeljano iz gr. *pélekys* ‘sekira (z rezilom zgoraj in spodaj)’. Pelikan je tako poimenovan zato, ker oblika njegovega kljuna spominja na sekiro.” (SES2 504).

¹¹ Npr. *krletka* u Varaždinu (RVKG 600).

¹² U čakavskim su govorima za taj pojam najčešći oblici tipa *gajba/kajba*: npr. *gājba* na Grobinštini (GG 256; RROG), *gājba* na Roveriji (RROG 81), *kājba* u Trogiru (RTrCG 151) < mlet. *gabja* (BOE 294) < lat. *cavea*, REW 1789.2.

¹³ Usp. *pelikan/pelikanke* „vrsta klijesta” (RSBS 499): „(metafora) željezo za vađenje zubi” (SKOK II/633, s. v. *pelikān*).

3 CICONIFORMES (RODARICE)

3.1 Ardeidae (čaplje)

3.1.1 Chaplya. – *Ardea*, ae, f. (B2) [čaplja]

Pravilna atribucija: *Ardea* = čaplja: *ardea*, -ae (ANDR 32). U Libellus *csaplja* „der Reiher”.¹⁴ Ornitonim prisutan u svim hrvatskim govorima: npr. u čakavskim govorima *čāplā* u Medulinu, Žminju i Muntiću, *cāplā* u Paradižu (LAIČaG 769), *čāpja* u Brusju na Hvaru (RBrG 422); u kajkavskim *čâplja* u Varaždinu (RVKG 140); u štokavskim *čâplja* među bačkim Hrvatima (RGBH 72), *čapljârda* „velika čaplja” (RSBS 97) i šire po slavenskom svijetu: [„Čaplja je sveslavenska riječ iz prslav. doba bez paralela u baltičkoj grupi, a ni ie. veze nisu utvrđene” (SKOK I/294)]. „Postalo od psl. *čâpja” (ERHJ I/121).

3.2 Ciconidae (rode)

3.2.1 Strok. – *Ciconia*, ae, f. (X1→) (štrok)

Lat. *Ciconia* je „roda”: *cicōnia*, -ae (ANDR 54); *ciconia*, ae (LLCE 457) „roda (*Ciconia ciconia*)”.¹⁵ S. Pavešić uz *štrok* daje kao značenje sinonime *roda* i *štrk*, za potonje citirajući Habdelića, Belostenca i Vitezovića, dakle samo kajkavski (ARJ XVII/850), no za *štrk* navodi i štokavske izvore (ARJ XVII/848): usp. i štok. *štrk* „roda” u Slavoniji (DpS 269), *štrk* „roda, ptica selica” (RSBS 755). Ornitonimom *štrk* pozabavio se i Skok. Izdvajamo: „Od istog je korijena pridjev na -ast *štrkast* (Otrovanec) = na -ljust [...] *štr̕kljust* (Slatina) »dugonog«. Odbacivanjem tog sufixa nastade imenica *štrklja* f »gralla«.¹⁶ Prema Mladenovu u prasrodstvu je sa nvnjem. *Storch*.¹⁷ Miklošič ne zna tko je od koga posudio. Vasmeru i Hirtu je posuđenica iz germ. (stnord. *storkr*). Unakrštanjem prslav. *str̕kь* i svnjem. *storc* nastade u hrv.-kajk. *štr̕k* (Habdelić, Belostenec), slov. *št̕rklja* »roda« (SKOK III/417). M. Snoj sln. *štrk* izvodi od prslav. **st̕rkь* i **st̕rkь* (SES2 743: „Če je domneva pravilna, je *štrk* poimenovan po svoji nerodni, togi hoji”).¹⁸ Ne možemo sa sigurnošću tvrditi koliko je i kako njem. naziv za rodu (*Storch*) utjecao na navedene hrvatske nazive. Čakavski govori ne poznaju ni jedan ni drugi oblik.

14 Reiher = čaplja.

15 Libellus i Vrančić nemaju odgovarajući oblik. Usput, Vrančić za latinski oblik *Ciconia* daje pogrešan hrvatski ekvivalent (*Cfaplya*), uz pravilan njemački (*Ein Storch*).

16 *grallae*, arum „hodulja, štrklja” (LLCE 1255).

17 Njem. *Storch* „roda” (VNSS-cd).

18 Slično etimologijsko rješenje navodi i Hirtz: „što su vrste ovoga roda štrkljaste (dugih nogu za gacanje).” (RNZNpt 491, s. v. štrk).

4 ANSERIFORMES (GUŠČARICE)

4.1 Anatidae (patke)

4.1.1 Labud. – *Cygnus, ni Cicnus, ni, m. olor, ris, m.* (H3→) [labud]

U Libellus uz lat. *Cygnus* stoji *Labud*, u Vrančića također uz *Cygnus Le but*,¹⁹ dok Kašić tal. *Cigno* navodi uz dvije natuknice: *Làbut* i *Lèbut*. Lat. *cygnus* (*cygnus*), *-ī* (ANDR 65); *cygnus* (i *cygnus*), *i* (LLCE 665) „labud (Cygnus²⁰)”. Hrvatski je ornitonim domaća riječ prisutna u sva tri hrvatska narječja: npr. kajk. *l'abut* u Varaždinu (RVKG 628); čak. *lãbud* na Braču (RBČG 427); štok. *lãbūd* među bačkim Hrvatima (RGBH 231) < prslav. **ôlbqdb/tb*, *êlbedb, *êlbqtb (ERHJ 533).

4.1.1.1 Labudov. – *Cygneus, a, um.* (H3→)

Lat. *cygnēus* (i *cygnēus*), *a, um* „koji se odnosi na labuda, labudov, labudi” (LLCE 665). Hrvatski je oblik pridjev od *labud* (v. 4.1.1) prisutan u sva tri hrvatska narječja: npr. kajk. *l'abudof* u Varaždinu (RVKG 628); čak. *lãbudof* u Mrkočima (RGZM 219); štok. *labudov* (RNZNpt 250).

5 FALCONIFORMES (SOKOLOVKE)

5.1 Accipitridae (jastrebovi)

5.1.1 Kraguly. – *Nifus, fi, m.* (G7) [kragulj]

Uz lat. *Nifus* Vrančić navodi *Kraguly*, dok Kašić donosi *Kragùgl, glia* uz tal. *Sparavihero*. André za lat. ornitonim *nisus, ī* u starih pisaca nalazi značenje „balbuzard pêcheur (Pandion haliaëtus)”;²¹ *nisus, i* „vrsta ptice” (LLCE 2043). Gotovo smo sigurni da Habelić rješavajući ovu natuknicu nije u mislima imao orla ribara, ali ne možemo biti sigurni je li riječ o kopcu (*Accipiter nisus*) ili jastrebu (*Accipiter gentilis*²²). Nazivi se za sokolovke u svim terminologijama miješaju, pa je tako bilo i u latinskom, a i u hrvatskom je tako: „Svi predstavnici reda izuzetno su slični, što dovodi do miješanja naziva u pučkoj nomenklaturi” (IstOrn 85). Što se oblika o kojem razglabamo tiče Hirtz uz *Accipiter gentilis* (jastreb) navodi *kraguljčina, kraguljičina* i *kraguljina*, a uz *Accipiter gentilis* (kobac) *kraguj, kragujac, kragujak, kragujica, kragul, kragulj, kraguljac, kraguljčić, kraguljčina, kraguljic* i *kraguljić* (IZNŽ 13). Mi smo u Istri i za jastreba i za kopca zabilježili više oblika tipa *kragu(lj)*: npr. *kragūj* u Kućibregu, Materadi, *kragūj* u Pazu, *kragūl* i *kraguljč* u Lindaru za kopca; *kərgūl* u Viškovićima, *kərgūl* u Drenju, *kragūj* u Jašićima za jastreba (LAIČaG 782, 783). Oblici su poznati i u ostala dva hrvatska narječja: npr. kajk. *kragul* „*Accipiter aannotinus; buteo iringillarius*”, *kragul* „*grabežljiva ptica iz porodice sokolova* (Falconidae): *ptičji kobac, Accipiter nisus*, ili *kokšji ja-*

¹⁹ Treba *Lebut*.

²⁰ Više vrsta.

²¹ Hrv. orao ribar.

²² Slovenski je stručni naziv za tu pticu *kragulj* (NPt 100).

streb, kraguj, Astur palumbarius” (RKKJ 375); štok. *kragulj* (RNZNpt 212). „Postalo od psl. *korgujb [...] što je posuđeno iz nekog turkijskog izvora” (ERHJ 492).

5.1.1 Kraguly mitar. – *Nifus per annum, aut ultra asservatus* (G7) [kragulj mitar]

Za prvi dio sintagme v. 5.1.1. Hirtz pod natuknicom *mitar* navodi *jastreb mitar, soko mitar i patak mitar* (RNZNpt 278) gdje odrednica *mitar* znači da se te ptice mitare: „Izvedeno od *mitar* ‘ptica koja mijenja perje’ < *mytarb, što je izvedeno od psl. *mytb” (ERHJ 618, s. v. **mitariti se**).

5.1.2 Pilyuh. – *Vultur, ris, m. Milvus, vi, m.* (P2→) [piljuh]

Lat. *vultur* (i *voltur*), *uris m* u Livija, Vergilija i dr. znači „jastreb, smeđi sup. orlušina” (Marevich II/3535).²³ Vrančić ima *pilyuh*. Prema našim anketama u Istri najčešće označava jastreba (*Accipiter gentilis*). Domaća riječ, osim u kajkavskim govorima (*piľuh* „ptica grabljivica, jastreb, *Accipiter*” (RKKJ 10/39), čini se da postoji samo još u čakavskima: npr. *piľjuh, pijũh* i sl. u mnogim mjestima u Istri (OA). T. Maretić uz natuknicu *piľug* „neka grabežljiva ptica, možda kobac” piše: „Možda je u svezi s imenicom [...] *pile*,²⁴ t. j. ptica, koja grabi piliće [...]” (ARJ IX/853).

5.1.3 Orel. – *Aquila, ae, m.* (O1) [orel]

Sva tri stara hrvatska rječnika imaju *Oral*, Vrančić i Libellus uz lat. *Aquila*, Kašić uz tal. *Aquila*. Lat. *aquila, -ae* (ANDR 32); *aquila, ae* (LLCE 193) „orao”. Kajk. ornitonimi tipa *orel* [npr. *Örel* „topnim” u Đurđevcu (RDG 440)] odgovaraju štok. tipu *orao* (RNZNpt 308) i čak. *oral* [npr. *orāl* (Brus, Skrbčići), *òral* (Sveti Ivan) (IstOrn 41), no česti su i nazivi tipa *orao*, svakako pod utjecajem hrvatskoga standarda (npr. *òrao* u Nedešćini i Bijažićima (LAIČaG 785)] < prslav. *orbľb (SES2 477).

5.1.3.1 Orlovi, va, vo. – *Aquilinus, na, um.* (O1)

Pridjev. Dalje v. 5.1.3.

5.2 Falconidae (sokolovi)

5.2.1 Szokol. – *Falco, nis, m.* (X8→) [sokol]

Vrančić uz lat. *Falco, nis* daje *Szokòl*, u Libellus uz lat. *Falco, nis* stoji *Sokol*, a Kašić uz tal. *Falcone* donosi *Sokol, la, M.* Lat. *falcō, -ōnis* „genre *Falco*” (ANDR 70); *falco, onis* „(Falco peregrinus) sivi sokol”²⁵ (LLCE 1031). Hrvatski ornitonimi tipa *soko(l)* poznati su i u štokavskim govorima [npr. *sòkò* (RSBS 694), *sokol*

²³ Kako je već rečeno sokolovke su izuzetno slične ptice, pa u mnogim nomenklaturama postoji miješanje naziva. O tome smo detaljnije pisali u IstOrn 84, s. v. Falconiformes.

²⁴ Onomatopeja *pi-pi* (SKOK II/659).

²⁵ Petar Šimunović u svom rječniku bračkih čakavskih govora ima dvije natuknice *sòkol*, uz prvu daje značenje „Falco, vrsta ptice grabljivice”, a uz drugu „Falco peregrinus sivi sokol, slučajan i rijetki zimovalac na Braču” (RBČG 879).

(RNZNpt 450)], dok čakavski oblici uvijek završavaju na *-l* (npr. *sòkol* u Mrkočima i Buićima (RGZM 584; LAIČaG 781) < prslav. *sokolъ (HER 570)).

6 PSITTACIFORMES (PAPIGOVKE)

6.1 Psittacidae (papige)

6.1.1 Papiga. – *Pfittacus*, *ci*, *m.* (O6) [papiga]

Lat. *psittacus*, *-ī* (ANDR 134); *psittācus*, *i* (LLCE 2538) „papiga (Psittacus)”. Ornitonimi tipa *papiga* postoje samo u kajkavskom [npr. *p'apiga* u Varaždinu (RVKG 1138), *papiga* u Međimurju (RNZNpt 321)] i štokavskom [npr. *pàpiga* (danas općenito u književnom i saobraćajnom jeziku) (SKOK II/602)]. Marko Snoj uz *papagāj* piše: „Prevzeto prek nem. *Papagei* in stfrc. *papegai* iz arab. *babbagā* ‘papagaj’. Različica sloven. *pâpiga* je prek hrv. *pâpiga* prevzeta iz istega arab. vira.” (SES2 490) Čakavski govori ne koriste ovaj oblik²⁶ nego romanizme tipa *papagalo*: u Istri npr. *papagālo* u Mrkočima, Pazinu i na Roveriji (RGZM 380; PaR 189; RROG 192); južnije npr. *papagālo* na Braču (RBČG 643), *papagālo* u Senju i Vrgadi (SR 100; RGV 148) < (i)mlet. *papagāl* (BOE 469), *papagà*, *papagal* (VG 732): „Biz. *papagās*, dall’ar. *babagā*, con sovrapposizione paretimologica di gallo.” (DELI-cd)

7 CAPRIMULGIFORMES (LEGNJEVKE)

7.1 Caprimulgidae (legnjevi)

7.1.1 Kozodoj. – *Caprimulgus*, *gi* (G7) [kozodoj]

Latinski i hrvatski ornitonim na planu se sadržaja u potpunosti slažu. Lat. *caprimulgus*, *-ī* (ANDR 48), *čapřimulgus*, *i* (LHRj 54) „leganj (Caprimulgus europaeus)”. Oblik *kozodoj* za tu pticu poznaju samo kajkavci i štokavci: npr. *kajk. kozodoj* (RKKJ 5/372); štok. *kozodoj* (ARJ V/422; RNZNpt 210): „Ova ptica noćnica zaliječe se za svojim lovom (imenito noćnim leptirićima) u obore i staje marvinske, u ovčare i kozjake, pa je otud nastalo vjerovanje, da ona muze krave i koze. Zato je čobani progone i ubijaju.”). Riječ je o složenici od imenice *koza* (< prslav. *kozā – ERHJ 490) + *dojiti* (< prslav. *dojiti – ERHJ 180). M. Snoj za sln. *kozoděj* piše: „Zloženska iz *kóza* in *dojiti* v nar. pomenu ‘molsti’. Po ljudskem verovanju namreč ta ptica ponoči prihaja molst koze. Beseda je dobesedni prevod nem. *Ziegenmelker*, zloženske iz nem *Ziege* ‘koza’ in *melken* ‘molsti’, oz. lat. *caprimulgus* ‘kozodoj’, zloženske iz lat. *capra* ‘koza’ in *mulgere* ‘molsti’.” (SES2 316)

²⁶ Ako ga koji čakavac i upotrijebi, to je svakako pod utjecajem hrvatskoga standarda.

8 CORACIIFORMES (SMRDOVRANKE)

8.1 Alcedinidae (vodomari)

8.1.1 Szlavich morski. – *Alcedon, nis, f. Halcyone.* (X6) [slavič morski]

Hrvatsku sintagmu ne možemo potvrditi u hrvatskim ornitološkim repertoarima u našem posjedu, no sličnu sintagmu, s drugim dijelom koji odgovara našem, nalazimo u Ornitološkom rečniku Matice srpske gdje se, usput, među srpske ornitonime redovito uvrštava i cijeli niz isključivo hrvatskih (čak i kajkavskih!) naziva, pa tako nalazimo sintagmu *vodoban slavič* čiji je drugi dio *slavič* (OP 32, s. v. **Alcedo**) koje citra prema: Juro Kolomanović, *Imenik kralješnjaka Dalmacije* I dio: *sisavci i ptice*, Godišnje izvješće C. K. Velike realke u Splitu za školsku godinu 1884-85, Split, 1885. Prema latinskim ekvivalentima riječ je o vodomaru (*Alcedo atthis*): *halcyon, ōnis* „v. *alcyon*; *alcedo*” (LLCE 1288), *halcēdo, halcyon* etc. „v. *alcedo, alcyon* etc.” (DIV 464); *alcyon, onis* „opć pl. morske ptice” (LLCE 124); *alcedo, ĩnis* „(*Alcedo hispida*) zimorod” (LLCE 123) *alcēdo, ĩnis* „zimorod” (DIV 66), *alcēdo, ĩnis* „zimorod (ptica)” (LHrJ 24).²⁷ Ornitonimom se pozabavio P. Rogić: s. v. **slavič** pod b. navodi *morski slavič* „isto što *slavic* pod b.²⁸ Samo u starim rječnicima, tako u Vrančićevu (*alcedon, pionbino; Mervogel; slavič morski*), u Habdelićevu *slavič morski; alcedon, halcyone* [...]” (ARJ XV/466). No, taj ornitonim nalazimo i u novijem rječniku bračke čakavice Petra Šimunovića: *slavič/šlavič* „*Alcedo atthis* »vodomar«” (RBČG 869).²⁹ Dalje v. 9.2.2.

8.2 Upupidae (pupavci)

8.2.1 Dēb. – *Upupa, pae, f.* (C1) [deb]

Pravilna atibucija: *Upupa* = pupavac (*Upupa epops*): lat. *upupa, -ae* „nom donné à la huppe (*Upupa epops*)” (ANDR 163). Budmani nije uvrstio *deb* kao posebnu natuknicu, ali oblik navodi pod sinonimom *dab* „pupavac” (v. niže). Za *dab* „pupavac” pretpostavlja da potječe od *vdab* i *vdeb* iz čega „vidi se da je sprijeda otpalo v [...]” i dalje „vidi se da je *b* (po disimilaciji) postalo od *d* (isporedi *đabar* prema *b̆b̆b̆*); isporodivši sve oblike, mislim da se dolazi na najstariji *v̆d̆v̆d̆* udvajanjem sloga *v̆d* čim se htjelo napraviti zvuk sličan pupavčevu pjevanju³⁰ (usporedi i *potpuden*, i lat. *upupa*, grč. *έπωψ*, češ. *dedek* i polj. *dudek* itd.). Tomu bi bila potvrda i nepostojanost samoglasnoga slova (ima još i starosl. *v̆did̆v̆*). – dolazi samo u Bjelostjenčevu rječniku gdje ima i (kajkavski) *dēb*, a u ovom obliku (*deb*) i u Jambrešičevu i u jednoga pisca našega vremena: *Pupavac* ili *deb*.” (ARJ

27 *Zimorod* „*Alcedo ispida*” (RNZNpt 575) – *Alcedo atthis* i *Alcedo ispida* sinonimni su nazivi.

28 Tamo čitamo: „u svezi s atributom *morski* isto što ptica koju zovu još *vodomor, zimorad; alcedo hispida*” (ARJ XV/465).

29 Siniša Vuković u Selcima na Braču zapisao je ornitonim *slavič* samo u značenju „vrsta ptice pjevice, slavuj” (*Luscinia Megarhynchos*) (RSG 326).

30 „Pjev je trosložno, šuplje, prigušeno ‚op-op-op’, ponavljano nekoliko puta; izbliza slabo, no dalekočujno.” (PHE 238); „Voce: Un basso *pu-pu-pu* che si ode da lontano; anche parecchie note miagolate e grido d’allarme rauco.” (UE 139).

II/214). Hirtz ima i *dab* i *deb* – za prvo navodi da se koristi u okolici Đurđevca, za drugo u pakračkom i križevačkom području (RNZNpt 82, 83). RKKJ *dab* i *deb* (2/335, 2/353). Za čakavske govore nemamo potvrda.

9 PASSERIFORMES (PJEVICE/VRAPČARKE)

9.1 Hirundinidae (lastavice)

9.1.1 Laftovicza. – *Hirundo*, is, f. (H5→) [lastovica]

U Libellus *Laftavicza* uz *Hirundo*, u Vrančića također pod *Hirundo*³¹ *Laftovicza*. Lat. *hirundō*, -inis (ANDR 92); *hirundo*, *inis* (LLCE 1323) „lastavica (*Hirundo rustica*)”. Hrvatski oblik domaća je riječ koju poznaju sva tri hrvatska narječja: npr. kajk. *lāstavica* u Đurđevcu (RĎG 306); čak. *lāstavica* u Pazinu (PaR 135); štok. *lāstavica* među bačkim Hrvatima (RGBH 235) < prslav. *lāstovica, *lāstovica (ERHJ 540).

9.2 Turdinae (drozdovi)

9.2.1 Branyug. – *Turdus*, di, m. (A7→) [branjug]

Lat. *turdus*, -ī „nom générique des diverses espèces de grives, principalement de la grive litorne (*Turdus pilaris*)”. U Hirtza nalazimo *branjug* (govori se oko Varaždina, oko Pčelića, Daruvara, Raića, Budinščine i Križevaca) za što veli „isto je *bernjug*” (RNZNpt 21), a uz *bernjug* daje značenje „*Turdus pilaris*” (= drozd bravenjak) i sinonime *branjug*, *brljug*, *brnjog*, *brnjug*, *vranjug* (RNZNpt 11). Đ. Daničić uz *brañûg* daje isto značenje, „*Turdus pilaris*” uz sinonime *braveňak* i *borovňak* (ARJ I/202), a što se postanja tiče upućuje na sinonim *braveňak* za koje drži da je ista postanja kao i sinonim *borovňak*: „Postaňa će biti jednoga sa borovňakom (istom pticom), od koga bi se razlikovao tijekom što u osnovi iza *v* ima vokal *e* (od *ê*), i što mu je drugo *o* (koje ima *borovňak*) otpalo, pa se prvo premjestilo na njegovo mjesto produživši se u *a* [...], isto bi tako mogao postati i **braňug (ista ptica)** – podebljanje naše – izgubivši *v* pred *ň*.” (ARJ I/612). Ornitonim je, čini se, ograničen na štokavske i kajkavske jezične sustave. RKKJ (1/199) navodi *braňug* prema Hablediću i rječnicima koje citira i ARJ, no ima i dvije izvedenice u značenju „turdarium” (= mjesto za uzgajanje drozdova): prema Jambrošiću *braňuginak* i prema Belostencu *braňužišće* (RKKJ 1/199). I na koncu, ne može biti jasno je li Habledić dao samo općenito značenje ili je mislio na vrstu koju smo naveli gore.

9.2.2 Szlavich. – *Philomela*, ae, f. *Luscinia*, ae, f. *Acredula*, ae. (X6) [slavič]

Vrančić navodi *Szlavich* uz lat. *Luscinia*, u Libellus pod *Philomela* nalazimo *Slavuj*, u Kašićevu rječniku uz tal. *Rosignuolo*, *rosignolo Slavich*, *chia*, *M*. Sva tri latinska ornitonima označuju slavuja (*Luscinia megarhynchos*): lat. *philomēla*, -ae (ANDR 126); *luscinia*, -ae (ANDR 98); *acrēdula* (*agrē-*), -ae (ANDR 21).

31 Kod pretraživanja u kućici za lat. stoji *Hitundo*, no u Vrančićevom je tekstu pravilno, *Hirundo*.

Sva tri hrvatska dijalekta poznaju i oblike tipa *slavić* i *slavuj*: npr. kajk. *slavûj* u Varaždinu (RVKG 1774), *slavičček* u Đurđevcu (RĐG 628), *slavičček* u području donje Sutle (RKDI 412); čak. *slavić* u Škrljevu, Bakru Kaštelu na Rabu (RNZN 489), *slavûj* i *slavić* u Permanima (LAIČaG 841), *slavić* na Braču (RBČG 869);³² štok. *slàvûj* među bačkim Hrvatima (RGBH 537) *slavulj* u Slavoniji (DpS 240), *slàvić* (ARJ XV/466).³³ U manje-više svim europskim jezicima nazivi za slavuja uobličuju sem „prekrasan pjev”, a tako je bilo i u grčkom i u latinskom (v. opširna obrazloženja za to na mjestima u ANDR koje smo gore citirali), no Petar Skok izvodi naziv od boje perja (SKOK III/283), što misli i M. Snoj: „Pslovan. *solvčb, *solvčj, *solvčk ipd. so izpeljanke pslovan. *sôlvč ‘svetlorjav’.” (SES2 667, s. v. **slávec**). S pozicije zakonitosti pučke denominacije životinja izvođenje naziva za slavuja od boje perja (koja je dosta neugledna i sigurno nije ono što ti prvo upada u oči niti ta boja slavuja izdvaja od drugih ptica!) dosta je teško, ako ne i nemoguće, braniti. Svakako držimo da treba potražiti neko drugo staroslavensko ishodište koje bi imalo veze s pjevom.

9.3 Sylvinae (cvrkutuše)

9.3.1 Germulcha pticza,³⁴ Szluka. – *Ficedula*, ae, f. (D5) [g(e)rmuša ptica, šluka]

André za *fīcēdula*, ae (*fīcēdula*) prema starim piscima kao značenja navodi više ptica iz obitelji grmuša (Sylviidae); lat. *ficedūla*, ae „grmuša, volić, vrsta drozga (*Sylvia simplex*)”; *fīcēdūla* „grmuša, volić, (vrsta drozga)” (DIV 413); *fīcēdūla* „grmuša (ptica)” (LHRj 142). Ornitonim prisutan u sva tri hrvatska narječja: *grmuša* (RNZNpt 146);³⁵ štok. *g̃r̃muša* „Sylvia”³⁶ (ARJ III/451). Izvedenice od *g̃r̃m* < prslav. **gr̃m̃b* (ERHJ 301).

Što se sinonimnog ornitonima tiče taj tip zapravo označuje vrstu *Scolopax rusticola* (šljuka, bena): npr. čak. *šlūka* u Brestu, *šjūka* u Poljanama, *šljūk* u Buićima (LAIČaG 799); kajk. *šluka* „*Scolopax rusticola*” u Varaždinu (RVKG 1921), *šlūška* „šljuka livadarka” u Đurđevcu (RĐK 696); štok. *šljūka* „Schnephe, sco-

32 U Istri su nazivi tipa *slavić* češći (v. IstOrn 79 i LAIČaG 841).

33 Pitanje je je li termin *slàvić* „najjednostavnije puhače glazbalo” u Popovićima (RSPo 280) „svirala od vrbe, zviždaljka” u benkovačkom kraju (RIBK 460) potekao od slavujeva pjeva – tako vjerojatno misli i autor potonjega rječnika jer odmah uz natuknicu u zagrade stavlja (v. *slàvulj*), ili je možda htio reći da je riječ o sinonimima? A možda je termin u svezi sa *slavić* „raklasto drveće, kome duži krak strči napole niz koji sklizi rakija i kroz jednu lanenu krpu ide ili pada u gban” kako je mislio P. Rogić jer uz natuknicu daje i značenje „vrsta svirale. Slàvić, vrsta čobanske svirale, koja se samo iz jedne cijevi sastoji, ozgo na vrhu malo je razvrčana i na tom vrhu urezan je pisak. Naši čobani posve lijepo u taj slavić svire. S naznač. akcentom u Lici zabilježio Bogdanović” (ARJ XV/467). A možda je riječ o pučkoj etimologiji.

34 Istu natuknicu preuzima i Belostenec u svoj rječnik ispravljajući pogrešno napisan pridjev: „Germufcha pticza, fzluka. *Ficedula* [...] Volich” (Gaz. II/101).

35 Mi smo za cvrkutuše u Istri zapisali cijeli niz ornitonima izvedenih iz sema „gr̃m̃” [prslav. **gr̃m̃b* (ERHJ 301)]: npr. *g̃r̃mlarica* „Sylvia borin” u Brestu (LAIČaG 854), *g̃r̃mūš* „Sylvia atricapilla” u Velim Munama (LAIČaG 855).

36 Više vrsta.

lopax” (RHRJ II/535). Istina je da oblici tipa *šljuka* i *grmuša* mogu biti sinonimi: *grmuša* (RNZNpt 146: značenje „*Scolopax rusticola*” navodi prema Trstenjaku).³⁷ Latinski oblici tipa *ficedula* nikad ne znače šljuku, pa je do zbrke došlo vjerojatno zbog sinonimije šljuka – grmuša? Ni Vrančić nije jasniji: za lat. *Ficedula-major* daje hrvatski ekvivalent *Ssljuka Velika* i njemački *große Schnepf*.³⁸ Daju li Broz i Iveković oba značenja: *grmuša* „neka mala tica, *die Feigenschnepf, motacilla ficedula*” (RHRJ I/347) – njem. „*Scolopax*”, lat. „*Sylvia*”? Oblici tipa *šljuka* kao i sln. *slōka* „*Scolopax rusticola*” potječu od prslav. *slōka (SES2 670).

9.3.1.1 Szluka pticza. – *Ficedula, ae, f.* (X7→) [sluka ptica]

V. 9.3.1.

9.3.2 Krályicz. – *Regulus, li, m.* (G7→) [kraljič]

U Vrančića uz *Regulus* stoji *Kralych*, a Kašić za tal. *Regolo* ima hrv. *Kraglicch, chia*. Habelić ima za kraljiča dvije natuknice koje navodi jednu ispod druge (v. 9.3.2.1). Uz drugu dodaje odrednicu *ptica* (v. 1.2) i latinski sinonim *Trochilus*. André za ornitonim *rēgulus, -ī* u starih latinskih pisaca nalazi tri značenja: „*Regulus ignicapillus, Regulus regulus; Troglodytes troglodytes*” (ANDR 138), također i za sinonim *trochillus, -ī* (ANDR 155). Prema našim istraživanjima nazivi se za vatroglavog i zlatoglavog kraljića (*Regulus regulus; Regulus ignicapillus*) i palčića (*Troglodytes troglodytes*) miješaju i u Istri: „Nazivi za vatroglavog i zlatoglavog kraljića miješaju se s nazivima za palčića [...] Riječ je o najmanjim istarskim pticama (zato je u paradigmama za sve tri vrste najviše umanjenica), premda ne izuzetno sličnim [...] Za sve tri vrste u ANDR (str. 72, 88, 113, 138, 139, 155, 160) nalazimo: *forāminārius, orchilus, rex aiūm, trochilus, *uitipara* (zvjezdica je stavljena jer je riječ o Hardouinovoj popravci Plinijeva teksta), *gregāiolus, rēgāiolus, rēgāriolus* i *regulus*. [...] Kako je riječ o praktično beznačajnim pticama, nazivi su vrlo šaroliki, često se razlikuju i u dva susjedna sela.” (IstOrn 147, 148). Riječ postoji u sva tri naša narječja: npr. čak. *kraljīc* u Brestu, *krajjīc* u Ročkom Polju, *krājīc* u Krtima, *kraljīc* u Bijažićima (LAIČaG 857, 858) – sve u značenju „*Regulus regulus: Regulus ignicapillus*”; *krajjīc* u Čiritežu, Foršićima, Gradinju, Krušvarima, Praćani, Premcima, Štrpedu, Vidacima i Vrhju, *krājīc* u Velom i Malom Mlunu, *kraljīc* u Strmcu (IstOrn 167); kajk. *kraljič* „*Regulus; Troglodytes troglodytes*” (RNZNpt 214): štok. *krājīc* „*regulus, trochilus, regaliolus, troglodytes passer*” (ARJ V/460). Kao i latinski ornitonim i hrvatski je umanjenica od „kralj”. Lat. *regūlus, ī* „kraljič; ptica kraljič”; hrv. *kralj* [< prslav. *korljь (ERHJ 493: „Opći slavenski naziv za kralja najvjerojatnije potječe od imena franačkog vladara *Karla Velikog* (747.–814.), prvoga kralja s kojim su Slaveni došli u kontakt”)] + *-ić*.

37 U ornitološkom rječniku Matice srpske navodi se *grmuša* u značenju „*Scolopax rusticola*” ali prema Trstenjaku i Hirtzu (OP 352).

38 Njem. *groß* „velik” (VNSS-cd).

39 Njem. *Schnepf* „*Gallinago; Scolopax*” (VNSS-cd) – dakle neka ptica iz porodice Scolopacidae.

9.3.2.1 Krályicz pticza. – *Regulus, li, m. Trochilus, li m.* (G7→) [kraljič ptica]
V. 9.3.2.

9.4 Fringilidae (zebe)

9.4.1 Sterglinecz. – *Carduelis, is, f. Accanthis, thidis, f.* (X1) [šterglinecz]

Stari rječnici s portala nemaju odgovarajućih oblika. Lat. *acanthis, -idis* (ANDR 18), *acanthis, idis* (LLCE 66) i *carduēlis, -is* (ANDR 49), *carduelis, is* (LLCE 403) istoznačnice su: „češljugar (*Carduelis carduelis*)”. Oblik postoji samo u kajkavskim govorima (osim u RKKJ u kajkavskim repertoarima koji su nam na raspolaganju ne nalazimo odgovarajućih oblika). Oblik se manje-više podudara s kajkavskom ornitonimima *štrgulinec* koji Skok navodi za Prigorje (SKOK III/414, s. v. **štiglic**), *šterlinčec*, *šterlinček* (RNZNpt 489) i sličnima, a koji idu u paradigmu naziva koje Skok navodi na gore citiranom mjestu i tumači ih kao slikopisne: „Onomatopejski naziv ptice po glasu, koji ornitolozi pišu *stigit, stihlit*”.⁴⁰

9.5 Ploceidae (vrabci)

9.5.1 Urabcecz. – *Pafffer, ris, m.* (Bb2) [vrabec]

Lat. *passer, -eris* (ANDR 120), *passer, ěris* (LLCE 2231) „vrabac (*Passer domesticus*)”. Hrvatski je ornitonim domaćeg podrijetla, s dočetcem *-ec* samo u kajkavskom; u štok. dočetak je *-ac*, kao i u čak. uz poneki izuzetak:⁴¹ npr. kajk. *vrãbec* u Varaždinu (RVKG 2100), *vrãbec* u Đurđevcu (RĐG 766); čak. *vràbac* u Velim Munama i Šorićima (LAIČaG 876);⁴² štok. *vrabac* (RNZNpt 547), *vràbac*⁴³ među bačkim Hrvatima (RGBH 652) < prslav. *vorbъcъ (HER 680).

9.5.1.1 Urabchecz. – *Passerculus, li, m.* (Bb2) [vrab(p)čec]

Lat. *passercūlus, i* „vrapčić” (LLCE 2231). Hrvatski je oblik umanjenica na *-ec* – dočetak, uz *-ek*, tipičan za kajkavske govore.

9.6 Cinclidae (vodenkosovi)

9.6.1 Potočna pticza. – *Cataracta, ae, f.* (R2) [potočna ptica]

André uz *cataractēs* piše: „Transcription du grec καταρράκτης. Nom des *aves Diomediae* dans Juba, d’après Pline [...]” (ANDR 50). Marević uz *cataracta, ae* prema Pliniju navodi i značenje „morska ptica koja roni” (LLCE 417).

Nije nam poznato postoji li u hrvatskoj ornitonimiji sintagma *potočna ptica* kao ornitonim. No, nalazimo *potočni kos* (RNZNpt 371) u značenju „vodenkos (*Cinclus cinclus*)”, pticu koja skoro u potpunosti odgovara Plinijevoj tvrdnji da je riječ o ptici koja roni, uz ogradu da vodenkos nije morska ptica: „Živi u Europi i Aziji, a u Hrvatskoj ga nalazimo u Gorskoj kotaru, Lici, Dalmaciji ... Vo-

⁴⁰ „Voce: un richiamo emesso generalmente in volo ‘tigitlitt’.” (ICU 226).

⁴¹ Npr. *rebëc* u Krbavčicima (LAIČaG 876).

⁴² Češći je tip *rebac* i sl.: npr. *rëbac* u Vižinadi, *rebăc* u Gologorici, *rabăc* u Ližnjanu (LAIČaG 876). Uz lat. *Pafffer* Vrančić ima *Rebăc*, kao i Kašić uz tal. *Passero*, ali bez naglaska: *Rebac*.

⁴³ I *vrëbac* (RGBH 653).

denkos lovi sitne beskralježnjake, prije svega rakušce, ličinke kukaca, mekušce, male ribice. U vodu skače iz leta ili zakoračuje s kamena. Vješto zaranja i kratkroni mašuci kratkim, ali snažnim krilima.“ (prirodahrvatske.com/2018/07/11/vodenkos-cinclus-cinclus/ – pristupljeno 18. travnja 2010.); „Zaranja za vodenim beskralježnicima, *pliva pod vodom* koristeći krila” (PHE 272).⁴⁴

9.7 Sturnidae (čvorci)

9.7.1 Skvorcz. – *Sturnus*, ni, m. (V7→) [škvorc]

Odgovarajući oblik za lat. *Sturnus* ima samo Libellus: *Sskvoracz* [škvorac]. Lat. *sturnus*, -ī (ANDR 147); *sturnus*, i (LLCE 3047) „čvorak (*Sturnus vulgaris*)”. Habledićev ornitonim [kajk. i *škvorc* u Zagrebu, *škvorec* oko Varaždina, *škvor* u Šestinama (RZNZpt 483)] odgovara štok. *škvorac/škvorc* (RSBS 736), *škvorac* u Gudincima i druguda po Slavoniji (RNZNpt 483) i čak. *škorac* u Brusu i Malom Brgradu, *škorc* u Blaškovićima i Mavrima, *škorec* u Marušićima, *švorac* u Premcima (IstOrn 159) < prslav. *škvorьcb” (SES2 729, s. v. **škórec**).

9.8 Oriolidae (vuge)

9.8.1 Vuga. – *Galbula*, ae, f. *Galbulus*, li, m. *Galberius*, ij, m. (Bb4→) [vuga]

Sva tri latinska ornitonima imaju značenje „vuga (*Oriolus oriolus*)”: lat. *galbulus*, -ī (ANDR 79), *galbūla*, ae, *galbūlus*, i, *galberius*, ii (LLCE 1204). Hrvatski je oblik poznat u sva tri hrvatska narječja: npr. kajk. *vūga* u Varaždinu; čak. *vūga* u Bijazićima i Buićima, *vūga* u Mošćenicama (LAIČaG 878);⁴⁵ štok. *vuga* (RNZNpt 505). „Samoglasnik *u* je nastao od sonantnog *l* [...]. Praslav. *vьlga. [...] Etimologija nije izvjesno utvrđena. Denominacija ptice mogla je nastati po vlazi [...] jer se misli da zove kišu; upor. njem. *Regenpfeiler*, ali Machek upoređuje s lit. *volungė* i njem. *Wide-walch* i smatra da je naziv ptice iz praeuropejskog supstrata. To je mišljenje vjerojatno.” (SKOK III/635) Nije nam jasno odakle Hirtzu etimološko tumačenje koje daje na početku natuknice *vuga*: „jer rado jede vuge (smokve⁴⁶)” (RNZNpt 555).

9.9 Corvidae (vrane)

9.9.1 Kauka. – *Monedula*, a, f. (F7→) [kavka]

Ni Libellus ni Vrančić uz *Monedula* nemaju odgovarajućeg oblika, Libellus samo *Csavka*. Lat. *monēdula*, -ae (ANDR 104), *monedūla*, ae (LLCE 1953) „čavka (*Corvus monedula*)”. Hirtz ima *kavka* za Crni Lug, Martijanec, Samobor i Prigorje (RNZNpt 182). Hrvatski je ornitonim poznat u sva tri hrvatska narječja, premda su, čini se, češći nazivi tipa *čavka* (usp. broj oblika u Hirtza s. v. *čavka* – RNZNpt 56) iste, zvukopisne etimologije. U LAIČaG-u smo samo u dva mjesta čuli tip *kav-*

⁴⁴ Usp. *norac*, *ronac*, *rončić* istoga značenja (RNZNpt 16, s. v. **bjeloguš**).

⁴⁵ U čakavskim je govorima u Istri nešto češći tip *ugla* i sl.: npr. *ūgla* u Žminju, Nedeščini, Permanima i Svetom Petru u Šumi, *ūga* u Golgorici i Ližnjaju (LAIČsG 878)

⁴⁶ Ne možemo naći potvrdu da se negdje za smokvu kaže *vuga*.

ka: kàwka u Kućibregu i *kàvka* u Krbavčićima (LAIČaG 881),⁴⁷ dok je oblika tipa *čavka* znatno više (ibidem); kajk. *kavka* (RKKJ 5/272); štok. *kàvka* ARJ IV/907. Matasović s *kàvka* upućuje na *čàvka* gdje daje etimologiju za jedno i drugo (ERHJ 435): „Postalo od psl. *čàv̀bka, *kav̀bka [...] Izvorno onomatopejska tvorba prema glasanju ptice.” (ERHJ 123, s. v. **čàvka**).

9.9.2 **Kauran.** – *Corvus, vi, m. Corax, cis, m.* (F7→) [kavran]

U Libellus uz *Corvus* nalazimo *Gavran*. Habelić uz ornitonim daje dva sinonima: lat. *coruus, -ī* (ANDR 62), *corvus, i* (LLCE 627) i *corax, -acis* (ANDR 60), *corax, ācis* (LLCE 617) i jedno i drugo „gavran” što je dalo i znanstveni naziv *Corvus corax*. Oblici tipa *kavran* supostoje s oblicima tipa *gavran* iste etimologije: „Postalo od psl. *gavorn̂, *kavorn̂ [...], što je zacijelo složenica u kojoj je drugi dio psl. *vorn̂, muški rod od *vorna [...] Usporedba s lit. *kóvarnis* pokazuje da je oblik *kavorn̂ vjerojatno stariji, dok oblik *gavorn̂ ima sekundarno početno *ga- [...] Psl. *kavorn̂ vjerojatno je složenica od dvaju naziva za ptice, ‘čavka’ i ‘vrana’, *kavo-vorn̂*, što je haplogijom dalo psl. *kavorn̂.” (ERHJ 261, s. v. **gàvrān**). Štokavski dijalekti ne poznaju oblike s početnim *k-* („Od XVI vijeka kod čakavaca i kajkavaca” – ARJ IV/908, s. v. **kàvrān**): *gavran* u Slavoniji (DpS 76), *gàvrān* među bačkim Hrvatima (RGBH 128). Čakavci i kajkavci rabe oba oblika: npr. čak. *gàvrān* u Pazu i Gračišću, *kàvrān* u Lindaru, *kavrān* u Mošćenicama (LAIČaG 886); npr. kajk. *kàvrān* i *gàvrān* u Varaždinu (RVKG 518).

9.9.2.1 **Kauran nochnij.** – *Nicticorax, cis, m. Nicticorax* (F7→) [kavran noćni]⁴⁸

Ornitonim ima samo Habelić. Riječ je o sintagmi u značenju „noćni gavran” što doduše odgovara lat. sintagmama *coruus nocturnus* i *coruus noctis* koje André tumači kao „Tentatives de traduction du grec νικτικόραξ de la Septante” upućujući na **nycticorax** (ANDR 63): za *nycticorax, -acis* prema starim autorima nudi jako puno mogućih značenja, od *Bubo bubo* (sova ušara) i *Asio otus* (mala ušara) do pupavca (*Upupe epops*) (ANDR 110). I Marević, kao Habelić, uz *nyctocōrax, acis* stavlja značenje „noćni gavran” (LLCE 2078), no hrvatski bi oblik zapravo značio legnja (*Caprimulgus europaeus*). Pridjev *noćni* u mnogim nomenklaturama često određuje tu pticu.⁴⁹ Hirtz navodi tri ornitonimijske sintagme u kojima je prvi član pridjev *noćna: noćna lasta, noćna lastavica* i *noćna ptica* – sve u značenju „leganj (*Caprimulgus europaeus*)” (RNZNpt 297), a u srpskoj je ornitonimiji za tu vrstu potvrđen i naziv *noćni gavran* (OP 181). No, Habelić po svoj prilici nije imao na umu legnja, za tu pticu u rječniku ima *kozodoy* (v. 7.1.1), a možda je i

47 Prema našim istraživanjima taj je tip u slovenskom dijelu Istre jedinstven i u slovenskom i u istromletačkom: sln. *kàwka* (Brezovica, Dekani, Dragonja, Gračišče, Korte, Kubed, Malija, Marezige, Plavje, Pobegi, Prade, Sočerga, Škofije, Šmarje); im. *kàwka* (Bertoki, Bivje, Izola, Koper, Lucija, Piran, Strunjan) – LOHS 66.

48 Oblik nije jednoznačan, pokriva više različitih vrsta koje spadaju u različite redove i porodice, no uvrstili smo ga na ovo mjesto iz formalnih razloga.

49 Npr. *Nightjar* u sjevernoj Americi, *Nachtzwaluw* u Nizozemskoj (NAE 46).

znao da hrvatski ornitonim kao i latinski označuje neku čaplju jer lat. *nycticorax*, *nycticorax*⁵⁰ znači „gak, kvakavac” (LLCE 2078), dakle u hrvatskoj stručnoj terminologiji gak kvakavac ili gak.⁵¹ Oba navedena oblika ima i Hirtz i tumači ih kao *Nycticorax nycticorax* (RNZNpt 113, 246). Prema podacima kojima raspoložemo nazivi za tu vrstu u hrvatskom nikad ne uobličuju sem „mrak, noć” i sl.:⁵² npr. *andro grbavi, gačina, gačinac, gag, gagavac, gakgakuša, grčivrat, kagrac, kvakač, kvakavac, kvakva, maigl, petičan gak, pupar, radovan, voljak* (IZNŽ 25). Prije će biti da je Habledića zaveo sem „noć” u latinskom nazivu, pa je to povezo s ornitonimima *coruus nocturnus* i *coruus noctis* koje smo naveli na početku odjeljka a koje je vjerojatno poznavao pa je preveo kako je preveo.⁵³

9.9.3 **Urana.** – *Cornix, cis, f.* (Bb2) [vrana]

U Libellus uz lat. *Cornix* stoji *Vrana*, u Vrančića, također uz *Cornix, Vrana*. Lat. *cornix, -icis* (ANDR 61); *cornix, icis* (LLCE 620) „vrana (Corvus corone)”. Hrvatske ekvivalente tipa *vrana* poznaju sva hrvatska narječja: npr. kajk. *vràna* u Đurđevcu (RĐG 769); štok. *vràna* među bačkim Bunjevcima (RBaBu 406) < prslav. *vorna (HER 681); čak. *vràna* u Žminju i Nedeščini (LAIČaG 883).

9.9.4 **Szraka.** – *Pica, ae, f.* (Y2) [sraka]

Vrančić uz *Pica* daje hrvatski *Straka*, Kašić za *Pica (gazza)* hrvatski *Straha* i *Straka*, a u Libellus za *Pica* stoji *Svraka*. Lat. *pīca, -ae* (ANDR 127); *pica, ae* (LLCE 2337) „svraka (Pica pica)”. Hrvatski ornitonim poznaju sva tri hrvatska narječja: npr. kajk. *sr'aka* u Varaždinu (RVKG 1840), *sràka* u Đurđevcu (RĐG 654); čak. *sràka* u Krbavčičima, *sràka* u Lindaru i Pazu (LAIČaG 880); štok. *sraka* u Slavoniji (DpS 245), *sraka* u Gradištu u Slavoniji (RNZNpt 456) < prslav. *sorka (HER 601). Iste su etimologije i nazivi tipa *svraka* koji su u štokavskim govorima češći [npr. *svraka* u Mitrovcu (RNZNpt 470)], no postoje i u čakavskom [npr. *svràka* u Buićima, *švràka* u Poljanama (LAIČaG 880)].

50 *Nycticorax* is a genus of night herons. The name *Nycticorax* means “night raven” and derives from the Ancient Greek *nyktos* “night” and *korax*, “raven”. It refers to the largely nocturnal feeding habits of this group of birds, and the croaking crow-like call of the best known species, the black-crowned night heron. (<https://en.wikipedia.org/wiki/Nycticorax> – pristupljeno 9. travnja 2020.)

51 **Gak kvakavac** ili **gak** (*Nycticorax nycticorax*), ptica iz por. čaplji (*Ardeidae*). Mala crno-bijelo-siva čaplja pogrbljena držanja, crnih leđa i tjemena s dugim bijelim perima kukme. Ugl. noćna ptica. Živi u većim skupinama uz močvare umjerenih i trop. krajeva. Hrani se žabama, ribama, gušterima i kucima. U nas je selica. (<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=21017> – pristupljeno 9. travnja 2020.)

52 No, nije tako u svim jezicima: npr. češ. *Bukač nočni*, njem. *Nachtreiher*, engl. *Night Heron* (NAE 46).

53 Habledićev je rječnik kajkavsko-latinski, no iz mnogih je natuknica vidljivo da je mu je polazište bio zapravo latinski: npr. *Papiga, ka nafzleduje glafz chlovechi* za lat. *Aferias* (O6→) – natuknicu nismo uvrstili u ovaj članak.

9.9.5 Soyka. – *Graculus, li, m.* (V8) [šojka]

Uz isti latinski ornitonim u Vrančića stoji *Szoyka*.⁵⁴ Latinski ornitonimi označuju čavku (*Corvus monedula*) [lat. *grāculus, -ī* (ANDR 86); *gracūlus, i* „čavka” (LLCE 1251); *grācūlus, i* (DIV 453); *grācūlus, i* (LHRJ 154)] dok ornitonimi tipa *sojka/šojka* u hrvatskim govorima, barem prema svim ornitološkim repertoarima u našem posjedu, imaju isključivo značenje „šojka (*Garrulus glandarius*)”, no ipak u starijim hrvatskim rječnicima oblici toga tipa mogu označavati više različitih vrana,⁵⁵ pa i čavku.⁵⁶ No i u rječniku govora slavonskih, baranjskih i srijemskih Martina Jakšića, izišlog 2015. nalazimo *šôjka* „kreja, čvorak, kreštalica, vrana, ptica” (RSBS 743).⁵⁷ Osim štokavskih oblik o kojem razglabamo poznaju i kajkavski i čakavski hrvatski govori: npr. kajk. *šôjka* u Varaždinu (RVKG 1929); čak. *šôjka* u Brestu, Kućibregu, *šôja* u Mošćenicama, *šûôjka* u Svetom Petru u Šumi (LAIČaG 879) < prslav. *sôja (SES2 734).

10 ZAKLJUČAK

Od riječi koje smo obradili ad 1 (Nazivi koji se tiču ptičjeg svijeta) samo je jedan oblik [*lafra* (1.6)] protumačen kao mogući germanizam, ostalih petnaest domaćeg je podrijetla. Domaćeg je podrijetla i velika većina ornitonima. Od 30 obrađenih naziva samo su dva germanskog podrijetla [*pelikan* (2.1.1) i *papiga* (6.1.1)]. Domaćeg su podrijetla i svi pridjevi i umanjjenica. Dakle, od obrađena leksika 94,4% je riječi domaćeg podrijetla, a 5,6% stranog.

BIBLIOGRAFIJA

- ANDR** = Jacques André, *Les noms d'oiseaux en latin*, Paris: Librairie C. Klincksieck, 1967.
ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.
BKaš = Radojka Baldić-Dugum, *Beside kaštelanske*, Kaštel: Muzej Grada Kaštela, 2006.
BOE = Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Milano: Martello Editore, 1971 (preisak mletačkoga izdanja iz 1856.).
CGP = Nikola Kustić, *Čakavski govor grada Paga s rječnikom*, Zagreb: Društvo Pažana i prijatelja grada Paga, 2002.

⁵⁴ U Libellus drukčiji oblik, *Kreftelicza* – izvedenica od *kreštati* < prslav. *krěščati (ERHJ 502), hrvatski i latinski oblik –, barem prema današnjoj ornitonimiji, ne podudaraju se: *kreštalica* je „šojka”. V. bilj. 57.

⁵⁵ V. ARJ XV/822, s. v. **sôjka** i ARJ XVII/710 i s. v. **šôjka** gdje su svi ti rječnici uredno pocrpljeni.

⁵⁶ Već smo rekli da nije neobično da se nazivi za korvide u mnogim nomenklaturama miješaju, no obično je riječ o nazivima za vrana i gavrana, a što se šojke tiče, njezini se nazivi, npr. u istarskim talijanskim govorima (ali i govorima u Italiji), miješaju s nazivima za svraku (o tom smo opširnije pisali u IstOrn 96, s. v. **Garrulus glandarius**).

⁵⁷ Nazivi *kreja* i *kreštalica* stoje za *Garulus glandarius* (RNZNpt 216, 218) [„Najčešće se čuje karakterističan, glasan i intenzivan, promukao vrisak, ‚kršae!’ (PHE 362, s. v. **šojka**)], čvorak za *Sturnus vulgaris* (RNZNpt 71), vrana za *Corvus corone* (v. 9.9.3).

- DELI-cd** = Manlio Cortelazzo – Paolo Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, Bologna: Zanichelli (Biblioteca Elettronica Zanichelli) (CD izdanje).
- DIV** = Mirko Divković, *Latinsko-hrvatski rječnik za škole*, Zagreb: ITRO »Naprijed«, 1980 (reprint izdanja iz 1900.).
- DpS** = Martin Jakšić, *Divanimo po slavonski*, Zagreb: Pergamena, 2003.
- ERHJ** = Ranko Matasović, *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika: A–Nj*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2016.
- Gaz.** = Ivan Belostenec, *Gazophylacium, seu Latino-Illyricum onomatum aerarum: selectoribus synonymis, phraseologiis verborum constructionibus, metaphoris, adagiis, abundantissime locupletatum / admodum reverendi patris Joannis Belostenecz*, Zagreb: Stari grad, 1998 (pretisak izdanja iz 1740.).
- GG** = Iva Lukežić – Sanja Zubčić, *Grobnički govor XX. stoljeća: gramatika i rječnik*, Rijeka: Katedra Čakavskog sabora Grobinščine, 2007.
- HER** = Alemko Gluhak, *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb: August Cesarec, 1993.
- ICU** = Walter Černy – Karel Drchal, *Impariamo a conoscere gli uccelli*, Novara: Istituto geografico De Agostini, 1982.
- ID** = Josip Ribarić, *O istarskim dijalektima: razmještaj južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora*, Pazin: Josip Turčinović d. o. o., 2002.
- IstOrn** = Goran Filipi, *Istarska ornitonimija: etimologijski rječnik pučkog nazivlja*, Rijeka: Izdavački centar, 1994.
- IZNŽ** = Nikola Fink, *Imenik znanstvenih naziva obrađenih u »Rječniku narodnih zoologičkih naziva« (Vodozemci – Gmazovi – Ptice – Ribe) prof. dra M. Hirtza*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1956.
- LAICAĞ** = Goran Filipi – Barbara Buršić Giudici, *Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora*, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, 2019.
- LHRj** = Milan Žepić, *Latinsko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Školska knjiga, 1972.
- LLCE** = Jozo Marević, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik I–II*, Velika Gorica: Marka – Zagreb: Matica hrvatska, 2000.
- LOHS** = Goran Filipi, *Lexicon ornitologicum Histriae Slovenicae*, Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 1993 (Knjižnica Annales 4).
- MKsl-lat** = Jože Stabej, *Slovensko-latinski slovar po: Matija Kastelec – Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carniolicum (1608–1710)*, 1997, elektronska objava na www.fran.si, Ljubljana, 2014.
- NAE** = Harriel I. Jorgensen, *Nomina Avium Europaeorum*, Copenhagen: Ejnar Munksgaard, 1958.
- NPt** = Janez Gregori – Ivan Krečič, *Naši ptiči*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1979.
- OA** = osobne ankete
- OP** = Dejan Miloradov – Vasa Pavković – Slobodan Puzović – Javor Rašajski, *Ornitološki rečnik*, Novi Sad: Matica srpska, 2016.
- PaR** = Marija Gagić, *Rječnik pazinskoga govora*, Pazin: Katedra Čakavskog sabora za povijest Istre – Zadar: Ogranak Matice hrvatske, 2017.
- PHE** = Lars Svensson, *Ptice Hrvatske i Europe*, Zagreb: Udruga BIOM, 2018.
- RBaBu** = Marko Peić – Grgo Bačlija, *Rječnik govora bačkih Bunjevaca*, Novi Sad: Matica srpska – Subotica: NIO Subotičke novine, 1990.
- RBČG** = Petar Šimunović, *Rječnik bračkih čakavskih govora*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2009.
- RĐG** = Jela Maresić – Vladimir Miholek, *Opis i rječnik đurđevačkoga govora*, Đurđevac: Gradska knjižnica, 2011.
- REW** = Wilhelm Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1972.
- RGBH** = Ante Sekulić, *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović«, 2005.
- RGG** = Ivan Večenaj – Mijo Lončarić, *Rječnik govora Gole*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 1997.

- RGGH** = Radoslav Benčić, *Rječnik govora grada Hvara*, Hvar: Muzej hrvatske baštine, 2013.
- RGGK-cd** = Damir Kalogjera, Mirjana Svoboda – Višnja Josipović, *Rječnik govora grada Korčule*, Zagreb: Novi Liber, 2008 (CD izdanje).
- RGV** = Blaž Jurišić, *Rječnik govora otoka Vrgade II: rječnik*, Zagreb: JAZU, 1973.
- RGZM** = Radoslav Runko, *Rječnik govora zaseoka Mrkoči u Istri*, Rijeka: Naklada Kvarner, 2014.
- RHRJ** = Franjo Iveković – Ivan Broz, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Naklada Nediljko Dominović 2009 (pretisak izdanja iz 1901.).
- RIBK** = Alojz Pavlović – Eduard Pavlović, *Rječnik novoštokavske ikavice benkovačkoga kraja*, Zadar: Ogranak Matice hrvatske, 2018.
- RKDI** = Štefica Hanzer i dr., *Rječnik kajkavske donjosutlanske ikavice*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Udruga Ivana Perkovca za očuvanje kajkavske ikavice i promicanje zavičajne kulturne baštine – Opća pučka škola Šenkovac, 2015.
- RKKJ** = *Rječnik kajkavskoga književnog jezika 1–14*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 1984–2017.
- RMG** = Marija Peruško, *Rječnik medulinskoga govora*, Medulin: Mendula – Općina Medulin, 2010.
- RNZNpt** = Miroslav Hirtz, *Rječnik narodnih zoologičkih naziva: ptice (Aves)*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1938–1947.
- RPrG** = Ratko Crnobori, *Rječnik premanturskoga govora*, Medulin: Općina Medulin, 2018.
- RSBS** = Martin Jakšić, *Rječnik govora slavonskih, baranjskih i srijemskih*, Zagreb: Dominović d. o. o. 2015.
- RSG** = Siniša Vuković, *Ričnik selaškoga govora (rječnik dijalekta Selca na otoku Braču)*, Split: Laus, 2001.
- RSPo** = Nikola Tokić – Ivan Magaš, *Rječnik sela Popovića*, Zadar: Ogranak Matice hrvatske, 2018.
- RTrCG** = Duško Geić, *Rječnik i gramatika trogirskoga čakavskoga govora*, Split: Književni krug – Trogir: Zdrženi artisti, 2015.
- RVKG** = Tomislav Lipljin, *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*, Varaždin: Stanek Media d. o. o. – Stanek d. o. o., 2013.
- SKOK** = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika 1–4*, Zagreb: JAZU (1971–1974).
- SR** = Milan Moguš, *Senjski rječnik*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Senj: Matica hrvatska, 2002.
- SSKJ** = *Slovar slovenskega knjižnega jezika 1–5*, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti – Državna založba Slovenije, 1970–1991.
- UE** = Roger Peterson – Guy Mountfort – P. A. D. Hollom, *Guida degli uccelli d'Europa*, Padova: Franco Muzzio & C. editore, 1985.
- VG** = Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano*, Trieste: LINT, 1999.
- VNSS-cd** = Doris Debenjak – Božidar Debenjak – Primož Debenjak, *Veliki nemško-slovenski slovar*, Ljubljana: Državna založba Slovenija, 2001 (CD izdanje).

POVZETEK

Ornitonimi v Habeličevem Dikcionarju: divlje ptice

V prispevku so ob 30 ornitonimih obravnavani še 1 manjšalnica, 2 pridevnika (pravzaprav 7, če se vključi tudi pridevnike, ki nastopajo kot sestavina ornitonima) in 15 drugih besed, ki so v Habeličevem Dikcionarju povezani z ornitonimijo. Med izrazi, ki so v zvezi s ptičjim svetom, je samo *lafra* verjetno nemškega izvora, vsi ostali pa so domačega. Tudi večina od 30 ornitonimov je domačega izvora, le dva (*pelikan*, *papiga*) sta nemškega. Tudi vsi pridevniki in manjšalnica so domači. 94,4 % obravnavanega gradiva je torej domačega izvora, tujega pa 5,6 %.